

ка / Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1566/>.

19. Про Концепцію сталого розвитку України : Проект Закону України від 25.04.2001 р. № 3234 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?skl=4&pf3516=3234.

20. Про Концепцію переходу України до сталого розвитку : Проект Закону України від 19.12.2001 р. № 3234-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3516=11647.

21. Про Концепцію переходу України до сталого розвитку : Проект Постанови від 02.07.2004 р. № 5749 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5749&skl=5.

22. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

23. Про Концепцію переходу України до сталого розвитку : Проект Закону України, унесений народними депутатами України Ю.І. Самойленком, В.Б. Хазаном [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mns.gov.ua/laws/laws/nuclear/92.htm>.

24. Сурмін Ю. Необхідність, характер та зміст модернізації Української держави / Ю. Сурмін // Вісник Національної академії державного управління. – 2008. – № 2. – С. 5–22.

25. Ножнин И.Н. Проблемы реализации концепции устойчивого развития на региональном уровне / И.Н. Ножнин, Я.В. Орлов, А.Н. Васильев // Вестник ВУиТ. – 2011. – № 24. – С. 277–283.

УДК 349.6:349.422

ПОНЯТТЯ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ПРОЦЕС ЇЇ СЕРТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ

Піддубна Д.С., к. ю. н.,

старший викладач кафедри цивільного та господарського права
Донецький юридичний інститут Міністерства внутрішніх справ України

Пінчук О.О., студентка

Донецький юридичний інститут Міністерства внутрішніх справ України

Стаття присвячена дослідженню термінологічного навантаження поняття «органічна продукція» та процесу її сертифікації в Україні згідно з унесеними змінами до Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції (сировини)» від 12 лютого 2015 р.

Ключові слова: органічна продукція, сертифікація, екологічно чиста продукція, традиційна продукція, орган з відповідності.

Статья посвящена исследованию содержанию понятия «органическая продукция» и процесса ее сертификации в Украине в соответствии с внесенными изменениями в Закон Украины «О производстве и обороте органической сельскохозяйственной продукции (сырья)» от 12 февраля 2015 г.

Ключевые слова: органическая продукция, сертификация, экологически чистая продукция, традиционная продукция, орган по соответствию.

Piddubna D.S., Pinchuk O.O. THE CONCEPT OF ORGANIC PRODUCTION AND THE PROCESS OF IT CERTIFICATION IN UKRAINE

The scientific article is devoted to the concept of “organic products” and the process of it certification in Ukraine in accordance with the amendments to the Law of Ukraine “On production and turnover of organic agricultural products (raw materials)” of 12 February 2015.

Key words: organic products, certification, eco-friendly products, traditional products, body according.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження в наш час полягає в тому, що виготовлення органічної продукції набуває все більшої популярності в Україні. Наявність ресурсів для створення такої продукції, у тому числі так званої «продукції без ГМО», є дуже великими. Однак, незважаючи на зазначене, правове регулювання щодо органічної продукції лише починає набирати обертів. Саме під час побудови ефективної системи регулювання, яка включає контроль за виготовленням, сертифікацією, якістю, відповідністю продукції, можливо забезпечити виготовлення та розповсюдження справді органічної продукції.

Ступінь розробленості проблеми. Теоретично-правове забезпечення певних питань із досліджуваного напряму вже розглядалось ученими в контексті галузей аграрного, земельного, екологічного права. Безпосередньо визначена сфера вивчалась у працях таких

вітчизняних науковців, як Г.І. Балюк, С.І. Бугера, А.П. Гетьман, В.М. Єрмоленко, Т.О. Коваленко, К.А. Кондратьєва, М.В. Краснова, В.І. Лозо, О.Ю. Піддубний, Д.С. Піддубна, Т.Г. Ковальчук, В.Ю. Уркевич, М.В. Шульга та ін.

Мета статті полягає у визначенні поняття органічної продукції, з'ясуванні основних аспектів правового регулювання органічної продукції в Україні, аналізі сучасного стану розвитку й перспектив у майбутньому.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні все більше людей переходять на здоровий спосіб життя, що, у свою чергу, включає здорове харчування. Заходячи в магазини, ми все більше уваги приділяємо тому, із чого виготовлений той чи інший продукт, які його основні складові. Вибираючи органічні чи екологічно чисті продукти, ми турбуємося не лише про власне здоров'я, а й про навколишнє природне середовище. У будь-якого пересічного громадянина виникає питання: у чому

виявляється зв'язок між здоров'ям людини та захистом природи загалом, у тому числі і її складових, під час споживання органічної продукції. Щоб знайти відповідь і пояснення на таке складне, системне питання, доцільно дослідити детально поняття «органічне виробництво» та його вияв, розвиток в Україні.

Початок розвитку органічного виробництва у світі було покладено в середині 20-х рр. XX ст. відомим австралійським філософом Рудольфом Штейнером, який створив «теорію антропософії» [1]. Згідно з цією теорією, людина повинна відчувати себе частинкою Всесвіту і прагнути жити в гармонії з нею. Наприкінці життя він розробив концепцію «біодинамічного сільського господарства». За цією концепцією селянин мусить підтримувати баланс у природі. Кожна тварина повинна харчуватись здоровими рослинами, у свою чергу, кожна рослина залежала від здорового ґрунту, а ґрунт – від здорових тварин. Рудольф Штейнер мав численних послідовників. Певні з них почали започатковувати створення біодинамічних ферм. Сутністю таких ферм було виробництво продукції виключно за рахунок потенціалу навколишнього природного середовища за збереження балансу в природі.

Пізніше, після закінчення Другої світової війни, у Великобританії виник рух "Soil Association", члени якого виступали за повернення англійським ґрунтам минулої родючості шляхом використання традиційних добрив. Ідеологом цього руху був відомий ботанік Альберт Говард. У 1940 р. він опублікував книгу «Сільськогосподарський завіт», яку нині прийнято вважати першою достовірно науковою роботою щодо органічних продуктів. Уперше термін «органічний» було використано в книзі британця Вальтера Норзборна «Покладатися на землю», який уважав, що кожна ферма має бути єдиним організмом із збалансованим і повноцінним життям, де живі істоти й рослини повинні знаходитись у гармонії між собою [1].

Найбільш загальне поняття «органічна продукція» було сформульовано в 70-х рр. XX ст. фахівцями з ведення землеробства й садівництва за органічною технологією (organic gardening and farming) [2]. Екологічно чиста продукція в їхньому розумінні розглядалась як продукція, вирощена без пестицидів, штучно виготовлених мінеральних добрив, на ґрунті, уміст гумусу в якому поновлюється шляхом унесення органічних речовин, а вміст мінералів збільшується завдяки внесенню природних мінеральних добрив [2].

Пізніше це визначення було доповнено Організацією Об'єднаних Націй та Всесвітньою організацією здоров'я й викладено в «Кодексі Аліментаріус»: «Органічне сільське господарство – це комплексна система управління виробництвом, яка стимулює та посилює здоров'я аграрної екосистеми, включаючи біологічну різноманітність, біологічні цикли й біологічну активність ґрунту, що досягається використанням по можливості агрономічних, біологічних і механічних методів, на противагу застосуванню синтетичних матеріалів, для виконання специфічних функцій усередині системи» [3].

Згідно з визначенням Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM), «органічне сільське господарство – виробнича система, що підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей. Воно залежить від екологічних процесів, біологічної різноманітності й природних циклів, характерних для місцевих умов, при цьому унеможлиблюється використання шкідливих ресурсів, які викликають несприятливі наслідки. Органічне сільське господарство поєднує в собі традиції, нововведення та науку з метою покращення стану навколишнього середовища і сприяння розвитку справедливих взаємовідносин і належного рівня життя для всього вищезазначеного» [3]. Інакше кажучи, органічне сільське господарство – це система комплексів, направлених на виготовлення, переробку, розповсюдження екологічно чистої продукції, у процесі вироблення якої не застосовуються хімічні засоби виробництва, що, у свою чергу, не шкодить навколишньому природному середовищу та здоров'ю людей.

Так, Європейська комісія виділяє такі основні принципи ведення органічного сільського господарства:

- раціональне використання ресурсів тієї місцевості, де відбувається виробництво продукції;

- відмова від хімічних добрив, пестицидів, різноманітних харчових добавок. Під час вирощування тварин забороняється використовувати гормони, антибіотики;

- використання органічних добрив, таких як гній, компост тощо;

- відмова від використання генетично модифікованих організмів;

- вибір рослин і тварин, які стійкі до хвороб і адаптовані до місцевих умов [4].

Відповідно до чинного законодавства України, «виробництво органічної продукції (сировини)» – виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів (ГМО), консервантів тощо й на всіх етапах виробництва (вирощування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені Законом України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» від 03 вересня 2013 р., для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження й відновлення природних ресурсів [5].

Отже, у контексті розгляду термінологічного навантаження «органічна продукція» може розглядатися в контексті зазначеного спеціального нормативно-правового акта, а безпосереднє органічне господарювання – у контексті органічного виробництва, екологічно чистого виробництва та традиційного. Такий підхід дає підстави для ствердження про існування потреби в удосконаленості терміна, зокрема виключення екологічно чистої продукції.

Окрім виокремлення правових позицій, на шляху захисту відповідних прав органічне виробництво несе в собі ефективні тенденції для розвитку економіки України. Воно дасть

зможу покращити якість життя населення, забезпечити ефективний розвиток сільського господарства, підвищити конкурентоспроможність виробників на зовнішньому ринкові, сприяти збереженню навколишнього природного середовища.

Виготовлення органічної продукції має великий важіль у розвитку сільського господарства. Адже для виготовлення такої продукції переважно необхідна ручна праця, що, у свою чергу, зумовить появу робочих місць у сільській місцевості, сприятиме безпосередньому відновленню, розвитку сільських територій (сіл) і розвитку агропромислового комплексу України загалом.

Широке запровадження органічного господарювання [6] призведе до зменшення міграції з сільської місцевості, надасть можливість виходу України на світовий ринок органічної продукції, як наслідок – збільшення економічних показників країни загалом.

Проте для розповсюдження органічної продукції на світовому ринкові необхідно пройти процедуру сертифікації, яка вже тривалий час закріплена та діє в міжнародних стандартах.

Відповідно до Постанови Ради ЄС 834/2007 [7], сертифікація може здійснюватися як державними, так і приватними акредитованими сертифікаційними органами. Процес сертифікації органічного виробництва в Україні почався в кінці 1990-х рр. – на початку 2000-х рр. Тоді вся органічна продукція відправлялась на експорт, тому сертифікацію замовляли компанії-експортери. Так як ці компанії обслуговували конкретні зарубіжні країни, то для сертифікації продукції запрошувались сертифікаційні компанії цих країн. Наприклад, із Німеччини – Lacon, ABCert, Ceres; з Італії – ICEA, Bioagricert, Suolo e Salute; із Франції – Ecocert [8].

У 2006 р. в Україні розпочався швейцарсько-український проект «Сертифікація органічного сільського господарства та розвиток органічного ринку в Україні», що здійснювався Дослідним інститутом органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія) за підтримки Швейцарської конфедерації [8]. Метою цього проекту було створення міжнародної визнаної української сертифікаційної компанії з європейським підходом до контролю для забезпечення вільного доступу до сертифікації за справедливою ціною українським виробникам. Для цього в межах проекту було залучено відомий у світі сертифікаційний орган Інститут екологічного маркетингу (IMO, Швейцарія), щоб навчити український персонал основ проведення сертифікації, передати досвід, теоретичні та практичні навички, побудувати систему якості в новій компанії [8]. Так, у 2007 р. з'явився перший український сертифікаційний орган, що здійснює інспекцію й сертифікацію органічного виробництва, – ТОВ «Органік стандарт».

У 2009 р. цей орган здобув міжнародну акредитацію, що дає право сертифікувати органічне виробництво за Постановою Ради ЄС 834/2007 і приватними стандартами Асоціації БіОЛан.

Саме з початком діяльності швейцарсько-українського проекту і створенням пер-

шого вітчизняного сертифікаційного органу пов'язано розвиток українського ринку органічних продуктів.

Сертифікація продукції є позитивним явищем як для виробників, так і споживачів. З одного боку, отримуючи сертифікат, виробник має право маркувати свою продукцію як «органічну», тим самим збільшуючи попит на свій товар, з іншого – споживач може бути впевнений в якості цього товару. Отже, сертифікація збільшує довіру до виробників органічної продукції. Для того щоб бути виробником органічної продукції, потрібно пройти три етапи:

- «1) пройти оцінку відповідності виробництва органічної продукції (сировини);
- 2) отримати сертифікат відповідності;
- 3) бути включеним до Реєстру виробників органічної продукції (сировини)» [9].

Розглядаючи детальніше вищезазначені етапи, можна виокремити таке. На першому етапі, для того щоб пройти оцінку відповідності виробництва органічної продукції (сировини), особа повинна подати заяву про перехід на таке виробництво до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності й окремих показників якості харчових продуктів. Із дня подання такої заяви розпочинається перехідний період. Тривалість такого періоду для кожного суб'єкта господарювання може бути різною. Це залежить від виду діяльності, що підлягає оцінюванню, екологічної ситуації, виробничого досвіду виробника й інших факторів. Перебуваючи на перехідному періоді, виробник має право маркувати свою продукцію як таку, що знаходиться в періоді «конверсії», але ні в якому разі не як «органічна продукція».

Наступний етап – видання сертифіката відповідності. Рішення щодо видання такого сертифікату приймає комісія з оцінки відповідності виробництва органічної продукції (сировини) впродовж місяця з моменту отримання висновку аудитора з сертифікації. Якщо рішення є позитивним, сертифікат видається в триденний термін із дня прийняття такого рішення. Саме з цього моменту продукція може маркуватися як органічний продукт.

Після отримання сертифіката настає завершальний етап переходу на виготовлення органічної продукції – включення до Реєстру виробників органічної продукції (сировини). Реєстр виробників органічної продукції (сировини) веде центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності й окремих показників якості харчових продуктів. Фізичні та юридичні особи, що не занесені до цього Реєстру, не мають права маркувати свою продукцію як органічну.

Однак потрібно бути дуже уважним купуючи товари з гарною етикеткою «органічна», «екологічно чиста», «БІО», адже інколи наявність такого напису зовсім не свідчить про справді органічну продукцію. Прочитавши склад цього продукту, можна знайти компоненти, які зовсім не відповідають цьому типові виробництва, і навпаки, товар без будь-яких етикеток може бути справді органічним і якісним, ціна якого буде зовсім не високою. Зазвичай такі продукти представлені особа-

ми сільського господарювання на відповідних ринках.

Висновки. Органічна продукція – це продукція, під час виробництва якої не використовуються синтетичні добрива, генетично модифіковані організми, хімікати, стимулятори росту, гормони й інші речовини, які негативно впливають на здоров'я людей та екологічний стан навколишнього природного середовища.

Продукція маркується як органічна лише за умови проходження процедури сертифікації й підтвердження відповідності якості продукції згідно з установленими правилами (стандартами).

Держава повинна подбати не лише про правове регулювання переходу на виготовлення органічної продукції, а й про ефективну систему моніторингу ринку виробників органічної продукції, для того щоб відстежувати псевдовиробників органіки, тим самим захищаючи споживачів від неякісної продукції. Проте таке запровадження необхідно здійснювати з обов'язковим поділом, а саме: органічне господарювання, екологічно чисте господарювання і традиційне. При цьому потребує певної розробки, певного вдосконалення та приведення до відповідності правових режимів кожен із них.

Подібними діями ми зможемо не лише підвищити стандарти виробництва в країні, а й матимемо ще більшу можливість (у чомусь спрощений характер) виходу на міжнародний ринок сільськогосподарської продукції. Адже за дотримання всіх вимог міжнародних систем сертифікації Україна може розширити зовнішній ринок органічної продукції, скласти гідну конкуренцію відповідним виробникам у світі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Історія розвитку органічного виробництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studall.org/all-59339.html>.
2. Срошина Т.В. Екологічно чиста продукція АПК: суть поняття, суспільно-географічні підходи до дослідження / Т.В. Срошина // Український географічний журнал. – 2012. – № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ-2012-2-33_0.pdf.

3. Органічне виробництво в світі: історія розвитку та сучасний стан // Агростандарт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agrostandart.com/organicne/87-orhanichne-vyrobnytstvo-v-sviti-istoriia-rozvytku-ta-suchasnyi-stan>.

4. WHAT IS ORGANIC FARMING? // European Commission. – Agriculture and Rural Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/agriculture/organic/index_en.htm.

5. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини : Закон України від 03 вересня 2013 р. (зі змінами від 12 лютого 2015 р.) / Верховна Рада України // Офіційний інтернет-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.

6. Піддубна Д.С. Органічне господарювання: поняття і ознаки на шляху законодавчо-практичного становлення та реалізації / Д.С. Піддубна // Сучасні тенденції та перспективи розвитку аграрного, земельного та екологічного права : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (22–23 травня 2015 р.), присвяченої 90-річчю від народження академіка В.З. Янчука / за ред. проф. В.М. Сромоленка. – К. : Видавничий центр НУБіП України, 2015. – С. 331–334.

7. Council Regulation (EC) № 834/2007 on organic production and labelling of organic products and repealing Regulation (EEC) № 2092/91 of 28 June 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:189:0001:0023:EN:PDF>.

8. Сертифікація органічного виробництва в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://organichesk.org.ua/organicheskie-produkty/3100-sertifikaciya-organichnogovirobnictva-v-ukra%D1%97ni/>.

9. Коваленко Т. Виробництво органічної сільгосппродукції та сировини / Т. Коваленко // Агробізнес сьогодні. – 2014. – № 5 (276). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/u-pravovomu-poli/2107-vyrobnytstvo-organichnoii-silgospproduktsiii-ta-syrovyny.html>.

10. Піддубна Д.С. Правовий захист органічної продукції від генетично модифікованих організмів в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / Д.С. Піддубна. – К., 2015. – 24 с.

11. Що до напрямів розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні : аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1292/>.

12. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822>.

13. Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності : Закон України від 01 грудня 2005 р. / Верховна Рада України // Офіційний інтернет-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3164-15>.